

**EVALUAREA EFICIENȚEI
ECONOMICE
A ÎNTREPRINDERILOR
DE PROCESARE A LEGUMELOR
ȘI FRUCTELOR DIN
REPUBLICA MOLDOVA**

*Conf. univ. interimar, dr. Silvia ZAHARCO,
UASM
silviazaharco@mail.ru*

În articol, se examinează potențialul producției de conserve, precum și eficiența economică a întreprinderilor de procesare a legumelor și fructelor din Republica Moldova. Sunt specificate întreprinderile prelucrătoare de materie primă agricolă, gama tradițională a produselor fabricate de către întreprinderile procesatoare. În paralel, sunt scoase în evidență problemele cu care se confruntă întreprinderile de procesare naționale.

***Cuvinte-cheie:** eficiență, conserve, industrie, întreprindere, procesare.*

JEL: L66; O13

1. Introducere

Fructele și legumele conservate reprezintă segmentul cel mai mare, cu cea mai rapidă creștere, al grupului de produse ce cuprinde fructele și legumele. Există două segmente majore de piață pentru acestea: piața de comercializare cu amănuntul și industria alimentară de prelucrare. Dintre acestea, cel mai mare segment îl reprezintă industria de prelucrare a produselor alimentare. Produsele realizate prin conservare sunt dominate de cele pe bază de legume, cum ar fi roșiile în bulion, mazărea, amestecurile de legume, fasolea păstăi, conservele în oțet, murăturile și legumele fermentate lactic. Produsele pe bază de fructe, rezultate în urma

**ECONOMIC EFFICIENCY
EVALUATION
OF THE ENTERPRISES
PROCESSING FRUIT
AND VEGETABLES IN THE
REPUBLIC OF MOLDOVA**

*Associate Professor, PhD Silvia ZAHARCO,
SAUM
silviazaharco@mail.ru*

The article deals with the study of the canned production potential and economic efficiency of the enterprises that process fruits and vegetables in the Republic of Moldova. We specified several companies that process agricultural raw materials, the traditional range of products manufactured by processing enterprises. At the same time we highlighted the problems that national processing enterprises meet.

***Key words:** efficiency, conserve, industry, enterprise, processing.*

JEL: L66; O13

1. Introduction

Canned fruits and vegetables is the largest and the fastest growing segment of the group of products, comprising fruits and vegetables. There are two major market segments for them: the retail market and the food processing industry. The food processing industry is the largest segment. Canned products are dominant among those made of vegetables, such as tomato broth, peas, mixed vegetables, green beans, canned food in vinegar, pickles and lacto-fermented vegetables. Products made of processed fruits include stewed fruits, juices, fruit preserves, jams and dried fruits.

procesării, sunt compotul, sucurile naturale, dulceața, magiunul, fructele uscate.

Cererea pentru produsele conservate, de calitate înaltă, continuă să crească. Pentru a face față concurenței globale generate de producătorii mai mari din Europa, produsele moldovenești trebuie îmbunătățite pentru a rămâne competitive pe piața globală.

În anul 2014, întreprinderile de procesare a fructelor și legumelor s-au confruntat cu interdicția privind furnizarea produselor pe piața Federației Ruse, care este strategică pentru toate întreprinderile de procesare din Republica Moldova, datorită faptului că în țările CSI este cunoscută bine calitatea excelentă a conservelor, dulcețurilor, gemurilor și sucurilor din Moldova. Embargoul impus de Federația Rusă a provocat pierderi în volum de aproximativ 500 milioane lei, ceea ce constituie două treimi din volumul de producție al tuturor întreprinderilor din ramura respectivă [5].

Cerințele la exportul produselor conservate moldovenești către țările CSI sunt, indiscutabil, mai scăzute decât cele ale UE, ceea ce face ca Republica Moldova să-și mențină colaborarea economică cu acest spațiu, cu care producătorii moldoveni sunt mult mai familiarizați.

2. Material și metodă

Studiul analizează eficiența economică a întreprinderilor de procesare a legumelor și fructelor din Republica Moldova.

Datele prezentate se bazează pe aspectele concrete înregistrate în întreprinderile de procesare a legumelor și fructelor din Republica Moldova, în special, în ÎCS „Natur Bravo” SA, or. Florești. Sunt utilizate informațiile oficiale plasate pe site-ul Biroului Național de Statistică, în baza cărora se analizează în dinamică (anii 2011- 2015) volumele de fabricare a conservelor din fructe și legume în Republica Moldova, indicii volumului producției de fructe și legume procesate, precum și eficiența economică a produc-

The demand for high-quality canned products is constantly growing. Moldovan products should be improved to remain competitive in the global market and to face global competition due to larger producers in Europe.

In 2014 fruits and vegetables processing enterprises faced a ban regarding the export of products to the market of the Russian Federation, which is strategic for all processing enterprises in the Republic of Moldova, because the excellent quality of canned food, fruit preserves, jams and juices from Moldova is well known in the CIS countries. The embargo of the Russian Federation caused losses of about MDL 500 million, which is two thirds of the production volume of all enterprises of the branch [5].

Requirements to the export of Moldovan canned products to the CIS countries are undoubtedly lower than those stipulated by the EU, therefore, the Republic of Moldova is able to maintain its economic cooperation with the region Moldovan producers are more familiar with.

2. Material and methods

The study analyzes the economic efficiency of enterprises that process fruit and vegetables in the Republic of Moldova.

The data presented in this article are based on specific aspects registered at the enterprises that process fruit and vegetables in the Republic of Moldova, in particular, at, “Natur Bravo” JSC from the town of Florești. We used official information published on the site of the National Bureau of Statistics. Based on this information we analyzed both the dynamics (2011-2015) of amounts of processed fruit and vegetables and the economic efficiency of canned products. In order to determine the economic efficiency of the enterprises we used such

ției conservate. Pentru determinarea eficienței economice a întreprinderilor respective, s-au utilizat metodele de analiză și sinteză, de comparare, metoda statistică.

3. Rezultate și discuții

Prelucrătorii de fructe și legume din Republica Moldova sunt divizați în două grupuri mari. Primul grup cuprinde un număr mic de întreprinderi cu capacitate mare, care produc aproximativ 80% din volumul total din acest sub-sector (fabrica de conserve din Călărași, Orhei-Vit, Alfa-Nistru, Natur Bravo, Monicol, Prometeu-T, Gordin, Histrios). Al doilea grup include peste 50 de companii mici. În total, aceste companii procesează peste 150 000-200 000 tone de materie primă anual. Gama tradițională a produselor fabricate de către întreprinderile procesatoare include sucuri de fructe și legume, gemuri, marmeladă, conserve din fructe și legume etc.

Numărul întreprinderilor și unităților prelucrătoare de materie primă agricolă este în descreștere, fapt condiționat, în mare parte, de reorientarea agenților economici spre piețele de desfacere ale Uniunii Europene, care solicită preponderent producție în stare proaspătă, livrată nemijlocit de la producător. Câteva întreprinderi de procesare a fructelor și legumelor s-au unit formând Asociația producătorilor de conserve „Speranța-Con” (SA „Natur Bravo”, SA „Orhei-Vit”, SRL „Ecovit”, SA „Fabrica de conserve din Călărași”, SA „Fabrica de conserve din Coșnița”).

Luând în considerare o întreagă serie de indicatori (în primul rând, cei ce țin de structura costurilor de producție), avantajele competitive de comerț internațional ale Republicii Moldova se află în producția culturilor agricole cu valoare însemnată – fructe și legume (în special mere, struguri de masă, nuci, roșii). Însă, peste 80% din suprafața cultivată în Republica Moldova, este acoperită de culturi cu valoare scăzută (precum cerealele, plantele oleaginoase, sfecla de zahăr și cul-

methods as analysis, synthesis, comparison and the statistical method.

3. Results and discussions

Businesses that process fruit and vegetables in the Republic of Moldova are divided into two big groups. The first group includes a small number of enterprises with high capacity that produce about 80% of the total volume of this sub-sector (a cannery in Calarasi, Orhei-Vit, Alfa-Nistru, Natur Bravo, Monicol, Prometheu-T, Gordin, Histrios). The second group consists of more than 50 small companies. In total, all these companies annually process more than 150 000-200 000 tonnes of raw materials. The traditional range of products manufactured by the enterprises includes fruit and vegetable juices, jams, marmalade, canned fruit and vegetables, etc.

The number of enterprises and units that process agricultural raw materials is decreasing, which is mainly caused by the fact that our economic agents are mainly reoriented towards the EU markets, which seek fresh products, delivered directly from the manufacturer. Some fruit and vegetables processing enterprises joined forming the Association of Canned Food Manufacturers “Speranta-Con” (“Natur Bravo” JSC, “Orhei-Vit” JSC, “ECOVAL” Ltd., “Fabrica de conserve din Calarasi” JSC, “Fabrica de conserve din Cosnita” JSC).

Taking into account the entire range of indices (mainly connected with the structure of production costs), the production of crops with significant value – fruit and vegetables (mainly apples, table grapes, nuts, tomatoes) is a competitive advantage of the Republic of Moldova in international trade. However, over 80% of the cultivated area is covered by low value crops (such as cereals, oilseed crops, sugar beets and fodder crops), while fruit and vegetables occupy less than 20% in

turile furajere), în timp ce fructele și legumele ocupă mai puțin de 20%. Suprafața totală a plantațiilor cultivate cu specii din familia Rozacee și nuci este de 125,3 mii ha, inclusiv 116,6 mii hectare de pomi fructiferi, 8,2 mii hectare de nuci, și 0,5 mii hectare de arbuști cu fructe de pădure, care împreună constituie circa 6.5% din suprafața terenurilor agricole. Principalii pomi fructiferi plantați sunt merii, acoperind aproximativ 65 000 hectare, urmați de sâmburoase, 40 000 hectare, în mare măsură, pruni și cireși. Republica Moldova produce anual aproximativ 1 milion de tone de fructe și legume. Aproximativ 45% din volumul total de fructe este prelucrat. Principalele fructe și legume prelucrate sunt roșiile și merele, care sunt transformate în pastă de tomate, piureuri pentru copii, gemuri, conserve.

În nomenclatorul de conserve, o pondere esențială o dețin sucurile de fructe și legume, în special, sucurile concentrate, a căror producere, în perioada de referință, este în permanentă creștere. Producția fructelor și legumelor conservate descrește treptat până în anul 2012, după care se observă o majorare treptată a acesteia, iar, în anul 2015, descrește din nou cu 48,4% față de anul precedent. Producția de fructe prelucrate și conservate, deși a marcat o sporire considerabilă în anul 2013 față de 2012 – de 2,3 ori, în anul 2014, a însemnat o descreștere față de anul precedent, majorându-se în următorul an doar cu 3,9%. Cantitatea de sucuri din fructe și legume crește considerabil în anul 2012, față de anul precedent – cu 55%, majorându-se, treptat, până în anul 2015, când a avut loc reducerea cantității respective cu 20%.

Datele BNS privind producția conservelor din fructe și legume, în Republica Moldova, în decursul anilor 2011-2015, sunt prezentate în tabelul 1 [1].

the Republic of Moldova. The total area of plantations of fruit and nuts is 125,300 ha, including 116,600 hectares of fruit trees, 8,200 hectares of nuts and 0.5 thousand hectares of shrubs with berries that form together about 6.5% of agricultural land. The main planted fruit are apples, covering about 65,000 hectares, followed by drupes (40,000 hectares, mostly plums and cherries). The Republic of Moldova annually produces about 1 million tonnes of fruit and vegetables. Processed fruit make up about 45% of the total volume of fruit. The main processed fruit and vegetables are tomatoes and apples, which are processed into tomato paste, puree for children, jams and fruit preserves.

Fruit and vegetable juices form a considerable share in the nomenclature of canned food, especially juice concentrates, and their production was constantly growing during the studied period. The production of canned fruit and vegetables gradually decreased until 2012, afterwards there was noticed its gradual increase. In 2015 it decreased again by 48.4% as compared to the preceding year. The production of processed and canned fruit, although had a considerable (2.3 times) increase in 2013 as compared to 2012, had a decrease in 2014 as compared to the previous year, and increased only by 3.9% next year. The volume of fruit and vegetable juices increased considerably in 2012 as compared to the previous year (by 55%) and gradually increased thereafter up to 2015, when it was reduced by 20%.

The data provided by the National Bureau of Statistics regarding the production of canned fruit and vegetables in the Republic of Moldova in 2011-2015 are shown in Table 1 [1].

Tabelul 1/ Table 1

Producția conservelor din fructe și legume în Republica Moldova / Production of canned fruit and vegetables in the Republic of Moldova

Tipuri de produse/ Product types	Anii/Years				
	2011	2012	2013	2014	2015
Sucuri de fructe și legume, mii litri/ Fruits and vegetables juices, thousand liters	29715,3	46055,2	49059,1	49074,9	39242,5
✓ Neconcentrate/unconcentrated	16828,3	21098,9	22825,5	21482,7	21534,7
✓ Concentrate/concentrated	12887,0	24956,3	26233,6	27592,2	17707,8
Conserve de legume și fructe, mii tone/ Canned vegetables and fruits, thousand tons	26,3	24,3	25,1	30,4	15,7
Fructe prelucrate și conservate, mii tone/ Processed and preserved fruits, thousand tons	6,8	4,7	10,7	7,6	7,9

Sursa: Biroul Național de Statistică/

Source: National Bureau of Statistics

Particularitatea distinctivă a industriei de prelucrare constă în dependența ei totală de livrările de combustibil, materie primă și materiale din exterior, precum și de menținerea pozițiilor ei pe piața tradițională de comercializare a producției, în primul rând, în statele din CSI [2, p. 12].

Pentru a realiza activități reușite, întreprinderile de prelucrare trebuie să dispună de materie primă în cantitate suficientă. Suprafața totală a livezilor de fructe s-a redus semnificativ în decursul ultimilor cincisprezece ani. Începând cu anii '90, piețele tradiționale s-au destrămat, generând schimbarea structurii sistemului de producție agricolă. În consecință, a avut loc reducerea semnificativă a recoltelor.

Condițiile climaterice constituie un factor care afectează serios producția de fructe și legume, iar lipsa sistemelor de producție moderne, în special a irigației, generează efecte negative asupra nivelului recoltei. Acest fapt este valabil, în special, pentru plantațiile de sâmburoase, care sunt concentrate primordial în zonele de sud și centru ale

The distinctive feature of the processing industry relies in its total dependence on the supply of fuel, raw materials and equipment from outside, as well as maintaining its positions in the traditional market, mainly in the CIS countries [2, p.12].

In order to achieve success, processing enterprises must have sufficient raw materials. The total area of fruit orchards has significantly reduced over the last fifteen years. Since the 90s traditional markets have collapsed, which resulted in the structure change of the agricultural production system. As a result, there was a significant reduction in yields.

Climate conditions are the factor that significantly affect the production of fruit and vegetables and the lack of modern production systems, particularly the lack of irrigation, generate negative effects at the crop level. This is particularly true for stone fruit plantations, which are primarily concentrated in southern and central areas of

țării, care înregistrează anual nivele joase de precipitație de circa 200-300 mm.

Cu toate acestea, pe parcursul ultimilor câțiva ani, s-au înregistrat anumite semne de îmbunătățire. În pofida suprafeței totale descendente, continuă să apară noi plantații ce le înlocuiesc pe cele vechi. Tehnologiile de cultivare noi, inclusiv irigarea, sunt implementate pe suprafețe din ce în ce mai mari.

Printre indicatorii ce caracterizează starea structurii economiei, unul din cei mai importanți este structura producției industriale. Datorită acestuia se pot dezvolta atât sectoarele industriei, cât și producerea în sectorul agrar. O pondere semnificativă în structura producției industriale o deține industria prelucrătoare: în anul 2013 – 80,5%, în anul 2014 – 81,4%. În cadrul acestei ramuri, se evidențiază, cu o pondere ridicată, industria alimentară: în anul 2013 – 29,2%, în anul 2014 – 30,1%. Producția de fructe și legume conservate deține în totalul producției industriale 4,5% în anul 2013 și 4,6% în anul 2014, fiind depășită doar de producția obținută în urma prelucrării și conservării cărnii și a derivatelor din carne.

Situația din sectorul industrial al economiei este determinată, preponderent, de activitatea întreprinderilor din industria prelucrătoare, care constituie 87,1% din numărul total de întreprinderi industriale, inclusiv 21,8% revin întreprinderilor industriei alimentare. Din acestea, 7,8% revin întreprinderilor de prelucrare și conservare a fructelor și legumelor.

În anul 2015, față de anul 2014, industria alimentară, în ansamblu, a înregistrat o descreștere a volumului de producție cu 4,8%. Volumul producției, însă, a crescut la unele activități, printre care menționăm prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor – cu 11,0%, ceea ce a dus la creșterea pe total a industriei cu 0,4%.

Totodată, întreprinderile din Republica Moldova au redus, practic, de trei ori producția

the country with low annual precipitation of 200-300 mm.

However, there have been noticed some signs of improvement over the past few years. Despite the decreasing total area, new plantations continuously replace the old ones. The application of new cultivation technologies, including irrigation, becomes more and more popular.

The structure of industrial production is one of the most important indices that characterize the economy structure. Therefore, they can develop both industry sectors and production in the agricultural sector. The processing industry has a significant share in the structure of industrial production: in 2013 – 80.5%, in 2014 – 81.4%. The food industry plays an important role within the branch: in 2013 – 29.2%, in 2014 – 30.1%. The production of processed fruit and vegetables made up 4.5% in the total of industrial production in 2013 and 4.6% – in 2014, preceded only by the production of processed and canned meat and meat products.

The situation in the industrial sector is mainly determined by the activity of processing enterprises, which constitutes 87.1% of the total number of industrial enterprises, 21.8% belongs to the enterprises of the food industry, 7.8% of which are the enterprises that process and preserve fruit and vegetables.

The production of the food industry decreased by 4.8% in 2015 as compared to 2014. Although the production volume increased in some activities, among which we should mention processing and preserving of fruit and vegetables – by 11.0%, which resulted in the total industry growth by 0.4%.

Moreover, enterprises of the Republic of Moldova cut down the production of

de conserve din fructe și legume, în anul 2015. De asemenea, s-a micșorat cu peste 30% producția de concentrate de fructe și legume.

Evoluția modificării producției de conserve din fructe și legume poate fi interpretată grafic în figura 1.

canned fruit and vegetables in 2015. The production of fruit and vegetable concentrates also decreased by over 30%.

The dynamics of canned fruit and vegetables production is presented graphically in Figure 1.

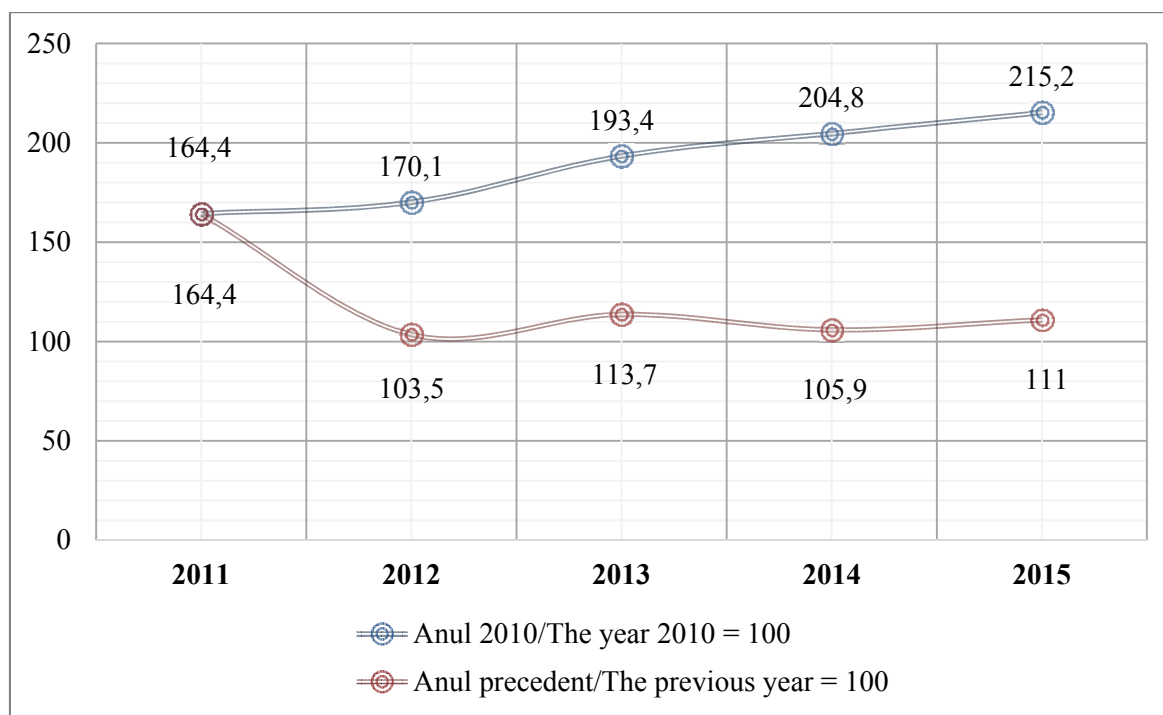

Figura 1. Indicii volumului producției de fructe și legume procesate/
Figure 1. Volume indices of processed fruit and vegetables

Sursa: Biroul Național de Statistică/

Source: National Bureau of Statistics

Produsele întreprinderilor de procesare din țară depășesc cu aproximativ 30 de ori necesitățile pieței interne. Produsul finit depășește de 5 ori volumul realizat în prezent pe piața internă.

Eficiența economică a întreprinderilor de procesare a legumelor și fructelor din Republica Moldova. Pentru ca o întreprindere să se mențină pe piață, este necesar ca activitatea ei să se caracterizeze prin eficiență.

Eficiența economică constă în „obținerea efectelor economico-sociale utile în condițiile cheltuirii raționale a resurselor uma-

The production of processing enterprises in the country is 30 times higher than the domestic market needs. Nowadays the finished product is 5 times higher than the amount sold at the market.

Economic efficiency of fruit and vegetables processing enterprises in the Republic of Moldova. If a company wants to remain at the market, its activity should be characterized by efficiency.

Economic efficiency consists of “achieving economic and social effects that are

ne, materiale, financiare și ale firmei”. Prin eficiența activității economice, se înțelege raportul dintre rezultate și efort. Pentru exprimarea eficienței economice, se utilizează un șir de indicatori care evidențiază acest raport. Pentru a obține o eficiență economică ridicată, în derularea procesului de producție, este necesară aplicarea unor tehnologii moderne, ce valorifică eficient materiile prime și energia, reușind să se asigure produse de calitate superioară la un cost relativ redus.

Una din cele mai vechi și mai mari întreprinderi de procesare a fructelor și legumelor din Republica Moldova este întreprinderea cu capital străin „Natur Bravo”, care este liderul ramurii de prelucrare a legumelor și fructelor, precum și unul din cei mai mari exportatori ai Moldovei. Actualmente, ÎCS „Natur Bravo” SA deține o cotă de aproximativ 30% din piața națională.

ÎCS „Natur Bravo” SA este o întreprindere cu perspective de dezvoltare pe viitor, putând argumenta această afirmație prin faptul că întreprinderea nu a înregistrat rezultate negative, ci doar puține diminuări. Consumurile de producție sunt mereu în scădere, ceea ce se apreciază pozitiv. Rentabilitatea producției are tendința de diminuare, cu toate că, în anul 2013, a obținut valori maxime de 20,66%. Această diminuare a avut loc, în anul 2014, din cauza că, în acel an, la indicatorii principali, precum profitul obținut din vânzarea producției și costul producției finite vândute, s-au obținut valori mai mici decât în anul precedent. De asemenea, rentabilitatea mijloacelor de producție a înregistrat o diminuare treptată, pe motivul reducerii valorii activelor curente și a profitului perioadei de gestiune până la impozitare. Rentabilitatea mijloacelor de producție, în 2014 față de 2012, a înregistrat o scădere cu 5,71 %, iar față de 2013 – cu 1,96%. Rezultatele obținute sunt reflectate în tabelul 2.

useful under the conditions of rational spending of human, material, financial and company resources”. Business efficiency means the ratio between results and effort. To demonstrate economic efficiency are used a number of indices, which highlight this ratio. To obtain a high economic efficiency in the production process it is necessary to apply modern technology that take advantage of raw materials and energy, being able to ensure products of top quality at a relatively low cost.

One of the oldest and largest enterprises that process fruit and vegetables in the Republic of Moldova is the enterprise with foreign capital “Natur Bravo”, which is the leader of the fruit and vegetables processing branch, as well as one of the largest Moldova’s exporters. “Natur Bravo” JSC has a share of about 30% of the national market.

“Natur Bravo” JSC is an enterprise with good development prospects. This statement may be proved by the fact the company has no negative results, only a few reductions. Inputs are constantly decreasing, which is considered to be positive. Returns on production tend to decline, although in 2013 they reached the maximum value of 20.66%. This decrease took place in 2014, because that year the main indices, such as profits from sales and the cost of finished sold products showed lower values than the previous year. Profitability of manufacturing facilities gradually decreased as the value of current assets and profits before taxation decreased in the studied period. Profitability of production facilities decreased by 5.71% in 2014, as compared to 2012 and, by 1.96%, as compared to 2013. The results that we received are shown in Table 2.

Tabelul 2/Table 2

**Eficiența economică a producției conservate în ÎCS „Natur Bravo” SA or. Florești/
Economic efficiency of canned products at "Natur Bravo" JSC, the town of Florești**

Indicatori/ Indices	Anii/Year			Abaterile (+,-) anului 2014 față de/ Deviations (+, -) of 2014 as compared to:	
	2012	2013	2014	2012	2013
1	2	3	4	5	6
Valoarea producției globale, calculată la/ The value of global production, calculated per:					
– 1 ha suprafață productivă/1 ha of production area	8958,92	12927,39	9893,5	+934,58	-3033,89
– 1 leu costuri de producție/1 leu of costs	9,90	12,49	10,32	+0,42	-2,17
– 1 leu mijloace fixe de producție/1 leu of fixed assets	1,94	2,74	2,10	+0,16	-0,64
Profitul obținut din vânzarea producției, calculat la/ Profit obtained from sales, calculated per:					
– 1 ha suprafață productivă/1 ha of production area	533,46	1143,42	721,07	+187,61	-422,35
– 1 leu costuri de producție/1 leu of costs	0,59	1,10	0,75	+0,16	-0,35
– 1 leu mijloace fixe de producție/1 leu of fixed assets	0,11	0,24	0,16	+0,05	-0,08
Revine la 1 lucrător, în medie, anual, lei/ Per 1 average worker annually, lei:					
– producție globală/ global production	2301,37	3480,45	3112,56	+811,19	-367,89
– profit din vânzarea producției/ profit from sales	137,03	307,84	226,85	+89,82	-80,99
Rentabilitatea producției/ Profitability of production, %	12,79	20,66	15,73	+2,94	-4,93
Rentabilitatea mijloacelor de producție/ Profitability of production means, %	6,99	3,24	1,28	-5,71	-1,96

Sursa: Calculele autorului în baza datelor formularului specializat pe activitatea ÎCS „Natur Bravo” SA, 2012-2014

Source: The author's calculations based on the data from a specialized form regarding the activity of "Natur Bravo" JSC, 2012-2014

De menționat faptul că activitatea de bază a întreprinderii analizate este îndreptată către obținerea celor mai scăzute costuri de producție și de distribuție, astfel, încât prețurile produselor comercializate să se situeze sub cele ale concurenței și să asigure obținerea unei cote cât mai mari de piață. Întreprinderea ÎCS „Natur Bravo” SA aplică astfel de strategie, deoarece deține un potențial tehnologic mediu, de producție, de aprovizionare și logistic. Pentru îmbunătățirea situației în cadrul întreprinderii, este necesară atragerea investițiilor de echipament de producție modern, o politică de vânzări agresivă, care va permite obținerea unei cote destul de mari pe piața națională, cât și cea internațională.

În acest context, ÎCS „Natur Bravo” SA își concentrează activitatea asupra obținerii unei performanțe superioare, care îi va asigura poziția de lider în sector, în ceea ce privește unul din următoarele atribute: calitatea produselor oferite, serviciile post-vânzare și facilitățile propuse clienților, tehnologia folosită, originalitatea produsului, clienților etc.

Exportul și importul de fructe și legume procesate în Republica Moldova. Cea mai mare piață de desfacere a conservelor din fructe și legume moldovenești este CSI, în special, Federația Rusă. În anul 2014, însă, Rusia a interzis întreprinderilor moldovenești exportul acestor produse, ceea ce a provocat o reducere de aproape trei ori a producției de conserve din fructe și legume. Astfel, dacă, în 2014, producția respectivă a fost de 30,4 mii tone, în 2015, aceasta s-a redus la 15,7 mii tone. Deși în anul 2015, Serviciul sanitar rus a permis fabricilor de conserve Natur-Bravo și Alfa-Nistru să-și exporte produsele în Federația Rusă, situația din sector nu s-a schimbat. Exportul în Federația Rusă a devenit mai dificil din cauza deprecierei puternice a rublei și reducerii puterii de cumpărare a consumatorilor de pe piața respectivă. În acest mod, exportatorii își

It should be noted that the activity of the analyzed company is focused on achieving the lowest production and distribution costs, so the price of sold products is set below the one of competitors and a bigger market share is ensured. The company “Natur Bravo” JSC applies such a strategy as it has an average technological, production, supply and logistics potential. To improve the situation within the enterprise one needs to attract investments of modern production equipment, an aggressive sales policy, which would result in a fairly large both domestic and international market share.

Therefore, “Natur Bravo” JSC is focused on achieving superior performance, which will ensure a leading position in the sector as to the one of the following attributes: quality of the products, after-sales services and facilities offered customers, the technology used, the originality of products, customers, etc.

Export and import of processed fruit and vegetables in the Republic of Moldova. The biggest market for Moldovan canned fruit and vegetables are the CIS countries, especially the Russian Federation. However, in 2014 Russia forbade Moldovan enterprises to export these products, which caused a three-time reduction of canned fruit and vegetables. Thus, if the corresponding production was 30.4 thousand tonnes in 2014, in 2015 it was reduced to 15.7 thousand tonnes. Although in 2015 the Russian Federal Service for Surveillance on Consumer Rights Protection and Human Wellbeing allowed “Natur-Bravo” and “Alfa-Nistru” canneries exporting their products to the Russian Federation, the situation was not changed in the sector. Exports to the Russian Federation have become more difficult due to the strong depreciation of the RUB and the reduced consumer purchasing power in the corresponding

asumă riscuri mari atunci când fac livrări pe această piață [3].

Conform estimărilor Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, producția medie anuală de fructe poate fi absorbită aproape integral de rețeaua autohtonă de fabrici de conserve. În realitate, însă, doar a zecea parte din producția anuală (peste 350 de mii de tone) este absorbită de unitățile de procesare. În consecință, fabricile se confruntă fie cu lipsa de materie primă, întrucât fermierii preferă să-și vândă produsul la un preț mai bun peste hotare, fie cu lipsa pieței de desfacere. Pe de altă parte, producătorii de conserve sunt, în egală măsură, afectați de embargoul rusesc, preparatele din legume și fructe fiind, în proporție de 90 la sută, dependente de piața rusă. Prin urmare, aceștia nu vor risca să cumpere în cantități mai mari produse de la fermieri, pentru că nici nu ar dispune de sume suficiente de bani, ca să le achite [4].

Efectul negativ al embargoului a fost diminuat de decizia Uniunii Europene de a dubla cotele la export la fructele moldovenești, ca măsură excepțională, începând cu 1 august până la finele anului 2015. Cu toate acestea, în anul 2015, exportul mai multor produse din Moldova spre piața Uniunii Europene, cum ar fi cel de struguri, mere și roșii, nu acoperă cotele prevăzute în Acordul de Asociere. Potrivit Ministerului Agriculturii, exportul produselor agroalimentare pe piața UE este determinat de unele constrângeri, precum reluarea parțială a exporturilor pe piața Federației Ruse. De asemenea, exportul este determinat și de nivelurile mai favorabile ale prețurilor pe piața CSI. În aceste condiții, producătorii au o tendință de revenire pe piețele tradiționale de export. De asemenea, menținerea embargoului pentru importul produselor agroalimentare din UE pe piața Federației Ruse contribuie la suprasaturarea pieței UE și acces mai dificil pentru noi țări exportatoare pe piață, precum și prețuri mai puțin favorabile.

market. Exporters take big risks when make deliveries to this market [3].

According to the estimates of the Ministry of Agriculture and Food Industry, the network of local canneries can absorb the average annual production of fruit almost entirely. In reality, only a tenth of the annual production (over 350 thousand tonnes) is absorbed by processing units. Consequently, factories face either a shortage of raw materials and farmers prefer to sell their products at a better price abroad or a lack of markets. On the other hand, manufacturers of canned food are equally affected by the Russian embargo, products made of vegetables and fruit being 90% dependent on the Russian market. Therefore, they will not risk buying products in larger quantities from farmers, because they would not have sufficient money to pay [4].

The negative effect of the embargo was diminished by the European Union's decision to double export quotas of Moldovan fruit, as an exceptional measure from August 1 until the end of 2015. In spite of this fact, in 2015 the export of many products from the Republic of Moldova to the EU market, such as grapes, apples and tomatoes, did not cover the rates stipulated by the Association Agreement. According to the Ministry of Agriculture, the export of food products to the EU market is determined by some constraints such as partial resumption of exports to the market of the Russian Federation. Similarly, export is determined by more favourable levels of prices in the CIS market. Under these circumstances, producers tend to return to traditional export markets. The embargo on imports of agricultural products from the EU to the market of the Russian Federation also contributes to the oversaturation of the EU market and a more difficult access for new exporting countries to the market, as well as less favourable prices.

Concluzii

În Republica Moldova, potențialul de fabricare a conservelor din fructe și legume, actualmente, depășește volumul de producere a materiei prime agroalimentare, fapt care necesită diversificarea și valorificarea noilor piețe de desfacere a producției.

Modernizarea și perfecționarea tehnologiilor de producere, extinderea gamei de produse, creșterea cotei de produse noi în producția totală constituie principalele direcții de sporire a eficienței economice a întreprinderilor de procesare a legumelor și fructelor din Republica Moldova.

Eficiența economică a sectorului de procesare a fructelor și legumelor este determinată de o serie de factori externi, precum condițiile climaterice și instabilitatea piețelor externe de desfacere. Asigurarea condițiilor necesare desfășurării procesului de reorientare a sectorului sus-menționat către noi piețe de desfacere poate fi garantată doar cu suportul statului.

Conclusions

At present, the potential for the production of canned fruit and vegetables exceeds the production volume of raw materials in the Republic of Moldova, which requires diversification and exploitation of new markets.

Modernization and improvement of production technologies, broadening of the product range, increased share of new products in the total output – all these are the main directions for increasing of economic efficiency evaluation of the enterprises that process vegetables and fruit in the Republic of Moldova.

The economic efficiency of the fruit and vegetables processing sector is determined by a number of external factors, such as climate stresses and instability of foreign markets. The reorientation of the sector to new markets can be ensured only under the conditions of the state support.

Referințe bibliografice / Bibliographic references:

1. BNS al Republicii Moldova. Statistica pe domenii – Industrie – Producția principalelor produse industriale (2007-2014) [online] [accesat 19 mai 2016]. Disponibil: <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=127&>
2. CUCIREVII, V. *Orientarea politicii structurale spre creșterea economică în sectorul industrial*. În: *Economica, ASEM*. Chișinău, 2008, nr. 2 (62), p. 10-14. ISSN 1810-9136.
3. Fabricile de conserve în dificultate financiară [online] [accesat 17 martie 2016]. Disponibil: <http://agora.md/stiri/6170/fabricile-de-conserve-in-dificultate-financiara--activitatea-din-acest-an-ar-putea-fi-perturbata>
4. Fabricanții de conserve din Republica Moldova față cu embargoul rusesc [online] [accesat 22 martie 2016]. Disponibil: <http://www.europalibera.org/content/article/25478294.html>
5. Fabricile de conserve din Republica Moldova solicită acordarea de către Banca Națională a Moldovei a unor resurse de creditare avantajoase și reducerea ratei TVA [online] [accesat 2 aprilie 2016]. Disponibil: http://www.infotag.md/press_release-ro/199534/